

Asia: VN/34558/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi rakentamislain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentteja rakentamislain muutoksista

Maankäyttö- ja rakentamislaki lisäsi kuntien itsehallintoa korostamalla kuntien päätöksentekoa. Tämä puolestaan edellytti, että mahdollisuus viranomaisvalvontaan säilytetään ja kansalaisilla on tosiasiallinen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa ympäristöä koskeviin asioihin. Maankäyttö- ja rakennuslailla myös kulttuuriympäristön suojelua koskevat kysymykset liitettiin osaksi alueidenkäytön ja rakennetun ympäristön kokonaisuutta sekä siihen liittyviä menettelyjä.

Perustuslain (PeL, 731/1999) 2 §:n 2 momentissa turvataan yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. PeL 14 §:n 4 momentissa säädetään julkisen vallan tehtäväksi edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. PeL 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Lisäksi esimerkiksi Suomea sitovan Århusin yleissopimuksen (SopS 122/2004) tavoitteena on edistää kansalaisten oikeutta saada tietoa, osallistua päätöksentekoon ja käyttää muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta ympäristöasioissa.

Maankäyttö- ja rakennuslakia nyky muotoiseksi sorvattaessa vuonna 1998 hallituksen esityksessä painotettiin juuri sitä, että kansalaisten muutoksenhakumahdollisuudet turvataan kaavoitusta ja lupa-asioita koskevissa päätöksissä. Kaavojen lisäksi maisematyö- ja purkamisluvista on varsin laajat muutoksenhakumahdollisuudet kaikilla kunnan jäsenillä. Myös muissa lupa-asioissa muutoksenhakumahdollisuuksia laajennetaan koskemaan naapureiden lisäksi laajemminkin niitä, joiden oloihin hankkeella vaikutetaan. Kansalaisten lisäksi myös erilaisilla yhteisöillä on mahdollisuus vaikuttaa kaavoitukseen muutoksenhaun kautta. Tämä koskee paikallisten yhteisöjen lisäksi alueellisia yhteisöjä toimialaansa kuuluvissa asioissa. Maakunnallisella tasolla tämä oikeus on lisäksi valtakunnallisilla yhteisöillä, kun kysymys on valtakunnallisten tavoitteiden vastaisuudesta.

Yhdistysten valitusoikeutta koskevien säännösten taustalla on nähtävä myös hallitusmuodon 14 a §, jonka mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

2. Esityksen mukaan Ilmastaselvityksessä tulisi raportoida uuden rakennuksen hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki. Asetusvalmistelun helpottamista varten kysymme, tulisiko näkemyksesi mukaan vähähiilisyysarviointi tehdä rakennukselle sekä rakennuspaikalle (rakennuspaikalla tarkoitetaan mm. rakennuksen perustuksia), vaikka hiilijalanjäljen raja-arvot on suunniteltu koskevan vain rakennusta?

Vastaus:

A: Ilmastaselvityksen tulisi sisältää vain rakennuksen hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki

B: Ilmastaselvityksen tulisi sisältää rakennuksen sekä rakennuspaikan hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki

-

3. Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia arvioit esitetyillä muutoksilla olevan edustamasi tahon kannalta?

-

4. Kommenteja alueidenkäyttölain 57, 188 a ja 197 §:stä

MRL 192 §:n mukainen kunnan jäsenen valitusoikeus purkamisluvasta poistettiin laista rakentamislain 182 §:n säätämisen myötä. Sen sijaan valitusoikeus purkamisluvasta säädettiin sellaiselle rekisteröidylle yhteisölle, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen tai rakennetun ympäristön laatuun vaikuttaminen. Lapin rakennusperinne ry pitää todella valitettavana, että jatkossa yhdistyksillä ei olisi esityksen mukaan valitusoikeutta purkamisluvasta, etenkin kun valitusoikeuden poistamista ei ole perusteltu esityksessä mitenkään, mutta valitusoikeuden poistamisella on vaikutusta itse yhdistystoimintaan. Yhdistyksillä on tapana seurata ja myös vaikuttaa ajankohtaisiin asioihin, myös purkamisasioihin, mutta esimerkiksi tällä valitusoikeuden poistamisella yhdistyksen toiminnalle ei ole enää perusteita. Yhdistys pitää erittäin valitettavana myös sitä, että jatkossa paikallisesti arvokkaita rakennuksia koskeviin purkamislupiin tai purkamisen sisältäviin rakentamislupiin liittyvä valitusoikeus olisi erittäin suppea. Paikallisesti arvokkaiden rakennusten säilymisen edellytyksiä on heikennetty esityksessä kautta linjan ilman, että asiaa on perusteltu mitenkään. Maankäyttö- ja rakennuslain voimassaolon aikana esimerkiksi maakuntien alueelliset vastuumuseot ovat saattaneet valittaa paikallisesti arvokkaita rakennuksia koskevista purkamisluvista hallinto-oikeuteen, mikäli niiden kunnalle purkamisasiassa antama lausunto rakennuksen kulttuurihistoriallisesta arvosta (ml. korjausmahdollisuuksista ja selvitysten riittävydestä/laadusta) on sivuutettu. Yhdistys toteaa, että valitusoikeuden poistaminen esityksen muiden muutosten kanssa voi johtaa siihen, että ELY-keskukselle tehdään jatkossa yhä enemmän rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) tarkoittamia suojeluesityksiä.

56 § Purkamisluvan edellytykset:

Yhdistyksen mielestä rakennuksiin liittyvät suojelukysymykset on tarkoitettu ratkaistavaksi ensisijaisesti asemakaavalla. Käytännössä ongelmia aiheutuu tilanteissa, joissa purkamista koskevaan lupamenettelyyn tulee tapauksia, jotka olisi pitänyt käsitellä asemakaavoituksen yhteydessä. Toisaalta kunnan resursseihin tai intresseihin liittyvät puutteet voivat olla esteenä käynnistää asemakaavanmuutos suojelukysymyksen ratkaisemiseksi, vaikka kaava olisi vanha.

Suomessa on myös paljon rakennuskantaa, joiden kulttuurihistorialliset arvot on tunnistettu inventoinneissa tai ylempillä kaavatasoilla, mutta asemakaava puuttuu kokonaan. Ideaalitalanteessa eri kaavatasojen välinen ohjausvaikutus toteutuisi ja rakennusten arvojen osalta olisi laadittuna tai laadittaisiin ajantasaiset selvitykset. Käytännössä asemakaavan suojelumerkintöjen purkaminen on jo nyt tehty helpoksi etenkin paikallisesti arvokkaiden rakennusten osalta. Usein myös rakennusten arvoa koskevat asiantuntijalausunnat saatetaan sivuuttaa samalla, kun tuotetaan tietoa tukemaan rakennuksen purkamista.

Pykälän 4 momentin mukaan kunnanvaltuusto voi myöntää luvan asemakaavalla suojellun rakennuksen purkamiseen, jos: 1) rakennus on kunnan omistuksessa; 2) rakennus ei ole teknisesti, toiminnallisesti ja taloudellisesti korjattavissa; 3) purkaminen johtaa purkumateriaalin uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen; 4) rakennuksella ei ole enää kulttuurihistoriallista arvoa; ja 5) rakennus ei ole valtakunnallisesti merkittävä. Rakennusperinneyhdistyksen mielestä esityksestä ei käy ilmi, mikä taho ja millaisen selvityksen perusteella rakennuksen katsottaisiin menettäneen kulttuurihistoriallisen arvonsa. Momentti voisi johtaa tilanteeseen, jossa paikallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita asemakaavalla suojeltuja rakennuksia voitaisiin viime kädessä myydä kunnalle, jotta ne saataisiin purettua. Yhdistyksen mielestä rakennuksen kulttuurihistoriallisesta arvosta tulee pyytää museoviranomaisen lausunto, jotta rakennuksen arvosta saadaan ajantasainen arvio. Yhdistys katsoo myös, että purkumateriaalin uudelleenkäyttöä ja kierrätystä koskevan edellytyksen käyttäminen momentissa, joka koskee suojellun rakennuksen purkamista koskevia edellytyksiä, ei ole tarkoituksenmukaista.

Merkityksellinen muutos sekä kaavoitetuilla että kaavoittamattomilla alueilla olisi rakennetun ympäristön suojelemista koskevien tavoitteiden saavuttamisen jättäminen pois säännöksestä (nyt RakL 56.1 § kohta 2). Tämä tarkoittaisi, että rakentamisen lainsäädäntö ei tulisi sisältämään käytännössä mitään turvaamismenettelyä suojeluharkinnan ajaksi, toisin kuin rakennusperintölaki (498/2010). Alueidenkäyttöä tai rakentamista koskevassa lainsäädännössä tulisi olla mahdollisuus asettaa toimenpiderajoitus, joka vastaisi rakennusperintölain vaarantamiskieltoa (6 §). Toimenpiderajoituksella turvattaisiin kaavasuojeluharkinnassa olevan rakennuksen säilyminen siihen saakka, kunnes suojeleasia on ratkaistu kaavalla lainvoimaisesti.

5. Kommentteja ympäristönsuojelulain 156 b §:stä

-

6. Kommentteja laista viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympärisövaikutusten arvioinnista annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Muuttumassa olevaa oikeustilaa voi arvioida esimerkiksi KHO:n vuosikirjapäätöksen 2006:62 pohjalta. KHO totesi Aurajoen varren telakkanosturit MRL:n tarkoittamiksi rakennuksiksi, joiden purkaminen edellytti purkamislupaa. Samaa asiaa ei voitaisi käsitellä enää RakL 55 §:n (751/2002) voimassa ollessa purkamislupa-asiana. Nosturit olisivat RakL määritelmän mukaisia rakennuskohteita, mutta ne eivät olisi rakennuksia.

Pukema Jukka
Lapin rakennusperinne ry